

L'EMIGRANT 2.0

Emigració juvenil, nous moviments socials i xarxes digitals

Carles Feixa Pàmpols
Clara Rubio Ros
Joan Ganau Casas
Francesc Solsona Tehàs
(Eds.)

Generalitat de Catalunya
**Departament de Treball,
Afers Socials i Famílies**

recerCaixa
ACÚP Obrer Social "la Caixa"

Universitat de Lleida
Grup de Recerca
Centre d'Estudis sobre
Joventut i Societat (JOVIS)

JOVE

L'EMIGRANT 2.0

**Emigració juvenil, nous moviments socials
i xarxes digitals**

Col·lecció Estudis, núm. 35

L'EMIGRANT 2.0

Emigració juvenil, nous moviments socials i xarxes digitals

Carles Feixa Pàmols, Clara Rubio Ros, Joan Ganau Casas, Francesc Solsona Tehàs (editors)

Neus Alberich González, Rafael Allepuz Capdevila, Rui Alves, Eduard Ballesté Isern,
Carme Bellet Sanfeliu, David Block Allen, M. Àngels Cabasés Piqué, Montserrat Clua i Fainé,
Joan Pere Enciso i Rodríguez, Carles Feixa Pàmols, Joan Ganau Casas,
M. Jesús Gómez Adillón, Enric Llurda, Núria Matencio Boixeda, Vasi Mocanu,
Almudena Moreno Mínguez, Agnès Pardell Veà, Daniel Paül Agustí, Corinna Porche,
Josep Rius Torrentó, Clara Rubio Ros, Jose Sánchez García,
Pau Serracant Melendres, Francesc Solsona Tehàs, Joana Soto Merola, Tanja Strecker,
Iban Tarrés Céspedes, Ivan Teixidó Torrelles, Jordi Vilaplana Mayoral, Mariona Visa Barbosa

Generalitat de Catalunya
**Departament de Treball, Afers Socials
i Famílies**

Barcelona, març de 2017

L'Emigrant 2.0 : emigració juvenil, nous moviments socials i xarxes digitals. – 1a edició. – (Col·lecció Estudis ; 35)

Bibliografia. Índexs. – Conté: L'emigració dels joves espanyols en el context de la crisi econòmica / Almudena Moreno Mínguez. Joventut i treball / Joan Pere Enciso Rodríguez i Rafael Allepuz Capdevila. El discurs polític davant el fenomen de l'emigració laboral no desitjada de les persones joves de Catalunya / M. Àngels Cabasés Piqué, Agnès Pardell Veà i M. Jesús Gómez Adillón. Representar la migració juvenil / Joana Soto Merola i Mariona Visa Barbosa. Mobilitat laboral o migració econòmica? / Joan Ganau Casas i Corinna Porsche. La població espanyola resident a l'estranger / Daniel Paül i Agustí, Joan Ganau Casas i Iban Tarrés Céspedes. La vida quotidiana de les persones joves catalanes a Londres / Clara Rubio Ros i Carme Bellet Sanfeliu. Aquí i allà / Clara Rubio Ros i Tanja Strecker. Les perspectives de migració futura dels i de les estudiants que participen en programes de mobilitat universitària internacional / Vasi Mocanu i Enric Llorca Giménez. La identitat migrant dels joves catalans a Londres / Clara Rubio Ros, Montserrat Clua i Fainé i José Sánchez García. Marxar per tornar / Neus Alberich González, Clara Rubio Ros i Pau Serracant Melendres. Migració i digitalització / Francesc Solsona Tehàs, Jordi Vilaplana Mayoral, Ivan Teixidó Torrelles, Josep Rius Torrentó, Rui Alves, Clara Rubio Ros i Carles Feixa Pàmpols. Mobilització migrada / Eduard Ballesté Isern i Clara Rubio Ros. Deixar-ho tot i arribar-hi sense res / Núria Matencio Boixeda. Règim de benestar familiarista i emigració juvenil / Pau Serracant Melendres. London stories revisited / David Block Allen

ISBN 9788439395348

I. Feixa, Carles, 1962- editor literari II. Rubio i Ros, Clara, editor literari III. Ganau Casas, Joan, editor literari IV. Solsona Tehàs, Francesc, editor literari V. Catalunya. Departament de Treball, Afers Socials i Famílies VI. Col·lecció: Estudis (Catalunya. Direcció General de Joventut) ; 35

1. Joves immigrants – Espanya 2. Joves immigrants – Catalunya 3. Joves immigrants – Anglaterra – Londres 4. Espanya – Emigració i immigració 5. Catalunya – Emigració i immigració 6. Londres (Anglaterra) – Emigració i immigració
314.745.3-054.72--053.81(460:410.111)

Aquesta publicació es pot consultar a www.gencat.cat/joventut/observatori.

També es pot sol·licitar i/o consultar al Centre de Documentació Juvenil de la Direcció General de Joventut.

© Generalitat de Catalunya
Departament de Treball, Afers Socials i Famílies
Direcció General de Joventut

Avís legal:

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-No Comercial-Sense Obres Derivades 3.0 de Creative Commons.

Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi l'autor o autors i l'editor, i no es faci un ús comercial de l'obra original ni se'n creïn obres derivades.

La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

1a edició: març de 2017

Disseny: Unitat d'autoedició i disseny. Direcció General de Joventut

Maquetació: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions (EADOP)

DL B 6210-2017

ISBN: 978-84-393-9534-8

6. LA POBLACIÓ ESPANYOLA RESIDENT A L'ESTRANGER: PRINCIPALS ÀREES DE LOCALITZACIÓ A EUROPA

Daniel Paül i Agustí, Joan Ganau Casas i Iban Tarrés Céspedes

En els darrers anys, hem assistit a un augment de la mobilitat de la població espanyola cap a l'estranger. Una mobilitat que ha estat objecte de diverses anàlisis, fins i tot més enllà del camp acadèmic. No obstant això, pocs estudis han entrat a cartografiar les pautes de localització d'aquests emigrats dins dels països de destí. Aquest capítol analitza la localització de la població espanyola en els principals països europeus receptors: França, Alemanya, Suïssa i el Regne Unit (Anglaterra i Gal·les). Per fer-ho s'empren estadístiques elaborades per aquests països de destí. Els resultats assenyalen un pes important de la població espanyola resident en les principals aglomeracions urbanes, mentre que es constata una escassa presència en les altres regions. En conseqüència, podem considerar que l'emigració espanyola dels darrers anys no s'ha dirigit cap a certs països, com s'ha tendit a difondre, sinó que ha estat bàsicament monopolitzada per una mobilitat cap a un nombre molt reduït d'àrees metropolitanes europees.

6.1. Introducció

A partir de l'any 2009, coincidint amb l'arribada de la crisi econòmica, els processos emigratoris protagonitzats per la població espanyola s'intensificaren. Després d'una dècada protagonitzada per l'arribada de fluxos immigratoris i per una emigració reduïda, les sortides d'espanyols tornaren a repuntar. Un fenomen relativament recent i poc estudiat més enllà del debat existent sobre la seva quantificació, les causes de les sortides fora de les fronteres espanyoles o els seus possibles beneficis i desavantatges (Gil Lázaro i Fernández Vicente, 2015; Rodríguez Fariñas, Romero-Valiente i Hidalgo-Capitán, 2016).

Alguns estudis recents xifren les dades oficials d'emigracions a Espanya entre el 2008 i l'1 de juliol de 2013 en 2.186.795 persones (Herrera Ceballos, 2014: 92). Segons la mateixa autora, l'emigració de la crisi seria principalment per sortides d'estrangers nacionalitzats que van arribar durant els anys de bonança econòmica i que tornarien als seus països d'origen o provarien fortuna a altres destinacions. Del total d'emigrants del període, el 88% serien estrangers i el 12% espanyols. Estem, per tant, davant d'un fenomen de magnituds importants, tant pel seu volum com per la intensitat amb què s'ha produït. En aquest con-

text, aquest treball se centra en les emigracions dels espanyols cap als diferents països europeus.

En l'anàlisi dels fluxos migratoris conviuen diversos processos i casuístiques que dificulten una lectura i una quantificació fàcils dels fluxos. Així, la major part de les dades disponibles de fonts espanyoles relatives a les emigracions d'espanyols únicament fan referència als països de destinació. Com a conseqüència d'aquest fet, l'estudi de les migracions tendeix a presentar limitacions territorials i l'anàlisi dels fluxos migratoris tendeix a realitzar-se a escala de països. Una anàlisi més detallada en un àmbit administratiu permet enriquir el discurs i aportar informació complementària, tot i que planteja un repte a l'hora d'obtenir i homogeneïtzar les dades. Aquest és l'àmbit en el qual s'engloba aquesta contribució. Així, a partir de l'explotació de les dades censals dels diferents països analitzats, l'article analitza els territoris en els quals s'implanta la població emigrada espanyola, i n'identifica pautes de localització i ofereix una lectura clarament més territorial dels fluxos migratoris.

6.2. Marc teòric

Els estudis que han analitzat la distribució de la població immigrada espanyola han tendit a focalitzar-se en àmbits nacionals (a manera d'exemple, Cabré i Domingo, 2014), o bé en la distribució en àrees concretes, generalment grans ciutats (Rubio Ros, 2013; McIlwaine, Cock i Linneker, 2011). Són pocs els estudis que entren a analitzar la distribució espacial dels emigrants espanyols dins el conjunt del país de recepció. Les limitacions estadístiques i de registre han afectat tradicionalment les possibilitats d'anàlisi d'aquests factors, fonamentals per establir els possibles efectes associats als espais d'implantació, tant per a les localitats que els acullen com per als mateixos immigrants.

L'interès per analitzar aquest aspecte no és nou. L'anàlisi de la distribució espacial de la població emigrada s'ha incorporat com a part central del debat sobre els efectes i les repercussions de les migracions (Silvestre i Reher, 2014: 51). En termes generals s'apunta que els immigrants es dispersen a partir d'un punt central d'acollida, on tendeixen a coincidir amb membres del mateix grup nacional o ètnic amb els quals acumulen capital social (informació, assistència, recursos compartits, costos de l'habitatge, xarxes, etc.). Quan hi ha un avanç socioeconòmic dels immigrants i s'estableixen vincles amb el país d'acollida, es produeix una segona mobilitat, que separa els immigrants del grup d'origen (Tamaru i Kontuly, 2010; Ellis, Wright i Parks, 2006). No obstant això, aquest procés presenta algunes excepcions. Per a alguns individus, fins i tot els que han experimentat un progrés socioeconòmic, l'enclavament ètnic pot oferir més avantatges que el desplaçament.

En conseqüència, no hi ha un consens en la caracterització dels punts d'arribada i de la difusió de la població immigrant en un país receptor, la qual cosa contribueix a enriquir l'estudi d'aquest fenomen (Silvestre i Reher, 2014: 51-52). A més, aquesta visió referent a la mobilitat de la immigració és un matis fonamental en qualsevol anàlisi. La localització dels immigrants en els països d'acollida és un procés dinàmic que es contraposa amb la visió estàtica que projecten algunes dades estadístiques nacionals i que suposen una oportunitat en l'anàlisi cartogràfica presentada.

6.3. Metodologia

Aquest estudi se centra a analitzar els països europeus que segons dades de l'Institut Nacional d'Estadística acollien en data 1 de gener de 2016 un volum de població espanyola resident superior als 100.000 habitants. Aquests països foren França (232.693 residents), Alemanya (139.555 residents), Suïssa (111.942 residents) i el Regne Unit (102.498 residents). Per cada un d'aquests països es van obtenir les dades recopilades en els censos sobre la presència de població espanyola. Aquestes dades foren, posteriorment, homogeneïtzades per tal de fer-les comparables.

Concretament, el cas del cens francès presentà la major complexitat. Les dades obtingudes es basen en una explotació del cens de població 2012, elaborat a partir de cinc enquestes anuals realitzades entre 2010 i 2014. Ara bé, aquestes dades estan subjectes a les limitacions legals existents respecte a l'obtenció d'"estadístiques ètniques", entre les quals hi ha les dades relatives als orígens racials o ètnics de les persones físiques, i això engloba les nacionalitats dels estrangers. Fruit d'aquesta normativa, les dades dels espanyols residents a França només es poden obtenir a escales generalistes, com ara els departaments, i sempre que no afectin el secret estadístic. Aquesta font condicionà la unitat d'anàlisi en el cas francès, que van haver de ser els departaments, com a unitat més detallada per a la qual es tenen dades.

Les dades suïsses procedeixen de la detallada base de l'Office Federal de la Statistique, amb data de referència 31 de desembre de 2011. En aquest cas, el nivell cartogràfic utilitzat com a base foren els cantons.

Les dades alemanys procedeixen del cens elaborat pel Statistisches Bundesamt (DESTATIS) i pren com a referència la situació en data 9 de maig de 2011. Les unitats cartografiades corresponen a regions d'ordenació del territori.

El cens del Regne Unit utilitzat com a base del treball es refereix a Anglaterra i Gal·les i va ser elaborat amb data de referència 27 de març de 2011. Davant les diverses divisions existents al Regne Unit, ens decantàrem per representar les mateixes unitats utilitzades per l'OCDE (Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic), basades en les autoritats locals. Aquesta divisió permetia una millor comparació amb els altres països, així com amb les dades estadístiques de l'OCDE mateixa.²²

La base de dades de l'OCDE també fou la utilitzada en l'elaboració de dades relatives a grans aglomeracions urbanes. Totes les àrees urbanes resultants tenien, segons les dades de l'OCDE, una població superior als 500.000 habitants l'any 2010. Concretament, en aquest estudi s'usaren les 12 principals àrees metropolitanes de França, Alemanya²³

22 Per consultar la base estadística de l'OCDE: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?Datasetcode=CITIES> (consultada l'abril del 2016).

23 Per facilitar la lectura de les ciutats del *land* de Rin del Nord-Westfàlia, les àrees metropolitanes d'aquestes regions s'han agrupat en tres àrees: Ruhr (Dortmund, Bochum, Essen i Duisburg), Düsseldorf i Colònia (que inclou Bonn). Aquesta solució és habitual en estudis com, per exemple, els del Bundesinstitut für Bau-, Stadt- und Raumforschung.

i el Regne Unit. En el cas de Suïssa les dades fan referència a les tres àrees urbanes de les quals consta el país.

Aquestes unitats urbanes foren transposades a les unitats cartografiades descrites anteriorment. La transposició facilitava la comparació dels resultats, tant entre els diversos països analitzats com amb altres dades estadístiques disponibles. La contrapartida són algunes divergències entre les unitats resultants i les definicions d'àrees urbanes de l'OCDE. Les unitats resultants incorporen alguns municipis que no formen part de l'espai pròpiament definit com a àrea urbana. Per tant, d'una manera estricta, les unitats cartografiades no poden considerar-se completament com a àrees urbanes. Ara bé, la impossibilitat de disposar de dades d'àmbit municipal per a la major part dels països no permetia una altra solució. Així mateix, les unitats resultants poden ser preses com a unitats amb una població majoritàriament urbana. El percentatge de coincidència de la població resident en les àrees cartografiades i la resident en les àrees urbanes descrites per l'OCDE és superior al 78,6%.²⁴

6.4. Anàlisi estadística. Una forta concentració d'espanyols en un nombre reduït de regions

Les diverses dades analitzades permeten constatar la clara preferència dels emigrants espanyols per instal·lar-se en aglomeracions urbanes. Una primera dada il·lustrativa d'aquesta situació és el nombre d'espanyols residents en les principals aglomeracions de cada país. Com es veu en la taula 6.1, els valors són elevats en els quatre països, i destaca especialment el cas d'Anglaterra i Gal·les, on més del 63% dels espanyols residents viuen a la capital, Londres.

TAULA 6.1. Principals àrees d'implantació dels emigrants espanyols. 2011

País	Regió amb més presència espanyola	Població espanyola censada	Percentatge de població espanyola sobre el total d'espanyols del país
França	París	34.132	25,7
Alemanya	Rin-Main	11.475	10,2
Suïssa	Ginebra-Lausana	26.103	36,7
Anglaterra i Gal·les	Londres	46.197	63,6

Font: Elaboració pròpia a partir dels censos respectius

La regió de París, com a capital francesa, també assoleix uns valors elevats i concentra més del 25% dels espanyols residents a França. En canvi, en els casos de Suïssa i Alemanya,

²⁴ Les dades concretes de coincidència de la població de les unitats cartografiades i les àrees urbanes són les següents: França, 86%; Suïssa, 78,6%; Alemanya, 91,2%; Anglaterra i Gal·les, 87,2%.

les regions amb més espanyols no coincideixen amb les capitals respectives. En el primer cas, és l'aglomeració de Ginebra i Lausana on se censa més població, mentre que en el cas alemany és la zona de Frankfurt. En tot cas, les capitals d'aquests dos estats també assolixen valors elevats. Tant Berna com Berlín ocupen la tercera posició en els seus països, amb el 8,7% de la població espanyola en el cas suís i el 6% en el cas alemany.

Els valors més baixos dels indicadors referents al cas alemany poden donar una lectura esbiaixada de la situació dels espanyols en aquest país. L'estructura urbana alemanya és clarament més robusta que la dels altres països, ja que té més ciutats grans i mitjanes. En aquest sentit, si ampliem l'anàlisi anterior a les regions amb més presència d'espanyols, la visió resultant reforça la idea apuntada anteriorment de concentració de la població espanyola resident a l'estranger. En aquest sentit, la taula 6.2 mostra el total de població espanyola en el 25% de regions de cada país amb més presència d'espanyols.

TAULA 6.2. Espanyols en les regions amb més presència de població espanyola. 2011

País	Espanyols censats, 1r quartil	Percentatge d'espanyols censats, 1r quartil	Total de població censada, 1r quartil	Percentatge de població censada, 1r quartil	Diferencial entre població espanyola i total, 1r quartil (%)
França	97.061	73,0	29.396.702	46,6	+26,4
Alemanya	84.973	75,9	38.377.418	47,6	+27,7
Suïssa	47.454	72,2	4.320.284	63,7	+17,3
Anglaterra i Gal·les	60.202	82,9	26.664.089	47,7	+35,2

Font: Elaboració pròpia a partir dels censos respectius

Com es pot veure, en tots els països el volum de població espanyola concentrada en aquestes regions és clarament superior al volum de població total d'aquestes mateixes zones. Concretament, la concentració d'espanyols en aquestes regions supera el 72% en tots els països. En el cas alemany, supera el 75% i, en l'anglès, frega el 83%. Les diferències entre la població espanyola resident en aquest 25% de regions amb més presència i la població total és evident i supera el pes de la població local amb valors situats entre el 17,3% a Suïssa i el 35,2% a Anglaterra i Gal·les.

Aquesta elevada concentració de la població en certes àrees té com a principal contrapartida una escassa presència d'espanyols en altres regions, generalment les menys poblades. En aquest sentit, resulta prou il·lustratiu el cas de Suïssa. Mentre que la regió de Ginebra concentra més de 26.000 espanyols, en un quart del país només hi resideixen 656 espanyols, o, el que seria el mateix, l'1% de la comunitat espanyola resident a Suïssa (taula 6.3).

TAULA 6.3. Espanyols en les regions amb menys presència de població espanyola. 2011

País	Espanyols censats, 4rt quartil	Percentatge d'espanyols censats, 4rt quartil	Total de població censada, 4rt quartil	Percentatge de població censada, 4rt quartil	Diferencial entre població espanyola i total, 4rt quartil (%)
França	4.156	3,1	7.761.768	12,3	-9,2
Alemanya	1.801	1,6	12.167.280	15,1	-13,5
Suïssa	656	1,0	219.344	2,8	-1,8
Anglaterra i Gal·les	1.524	2,1	6.263.114	11,2	-9,1

Font: Elaboració pròpia a partir dels censos respectius

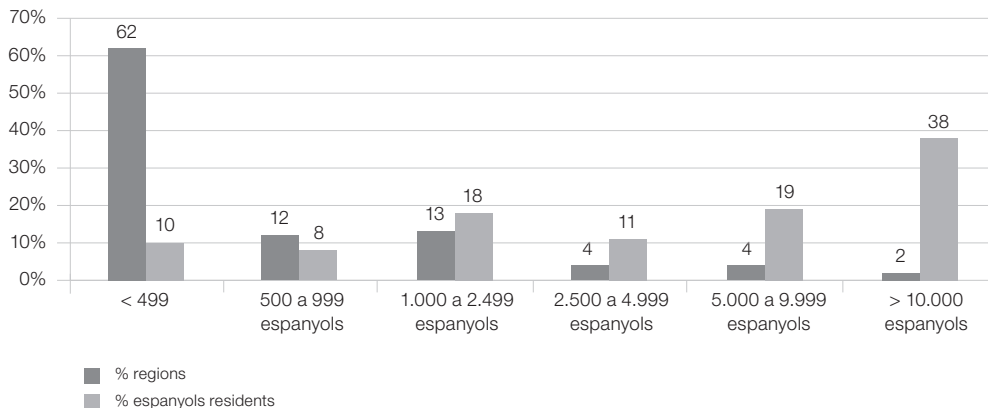
La situació descrita es repeteix en els altres països analitzats. A França, el país amb més presència i repartiment territorial, el nombre d'espanyols residents en el 25% del país amb menys presència d'espanyols únicament representa poc més del 3% de la comunitat espanyola a França. En aquest context, les diferències entre la distribució de la població espanyola i la població dels diferents països resulta evident i arriba a assolir diferències superiors al 9% tant a França com a Anglaterra i Gal·les. Ara bé, el cas més rellevant és el d'Alemanya, on l'escassa presència d'espanyols censats en tot l'est del país fa que la diferència entre la població total i els censats sigui del 13,5%.

Queda clar, doncs, que la població espanyola tendeix a una evident concentració territorial, clarament superior a la distribució de la població dels diversos països. Ara bé, quines són aquestes àrees de distribució preferent? En l'apartat següent analitzem aquestes àrees de distribució, a partir de cartografia.

6.5. Anàlisi cartogràfica. La imprecisió de parlar de migracions a determinats països

L'anàlisi de la distribució de la presència espanyola a França, Alemanya, Suïssa, i Anglaterra i Gal·les permet veure una forta concentració dels espanyols en unes poques regions. Concretament, en aquest treball hem analitzat la presència de 384.109 espanyols censats en 286 regions corresponents, com hem comentat anteriorment, a un nivell comparable al NUTS 3. En el gràfic 6.1 hem fet un sumatori dels resultats per volum de regions. Com es pot observar, un nombre extremadament reduït de regions concentren la majoria de la població espanyola. Concretament, 14 regions concentren més del 50% dels espanyols censats. En l'altre extrem, en el conjunt del 64% de les regions hi ha censats menys del 10% dels espanyols residents en aquestes àrees.

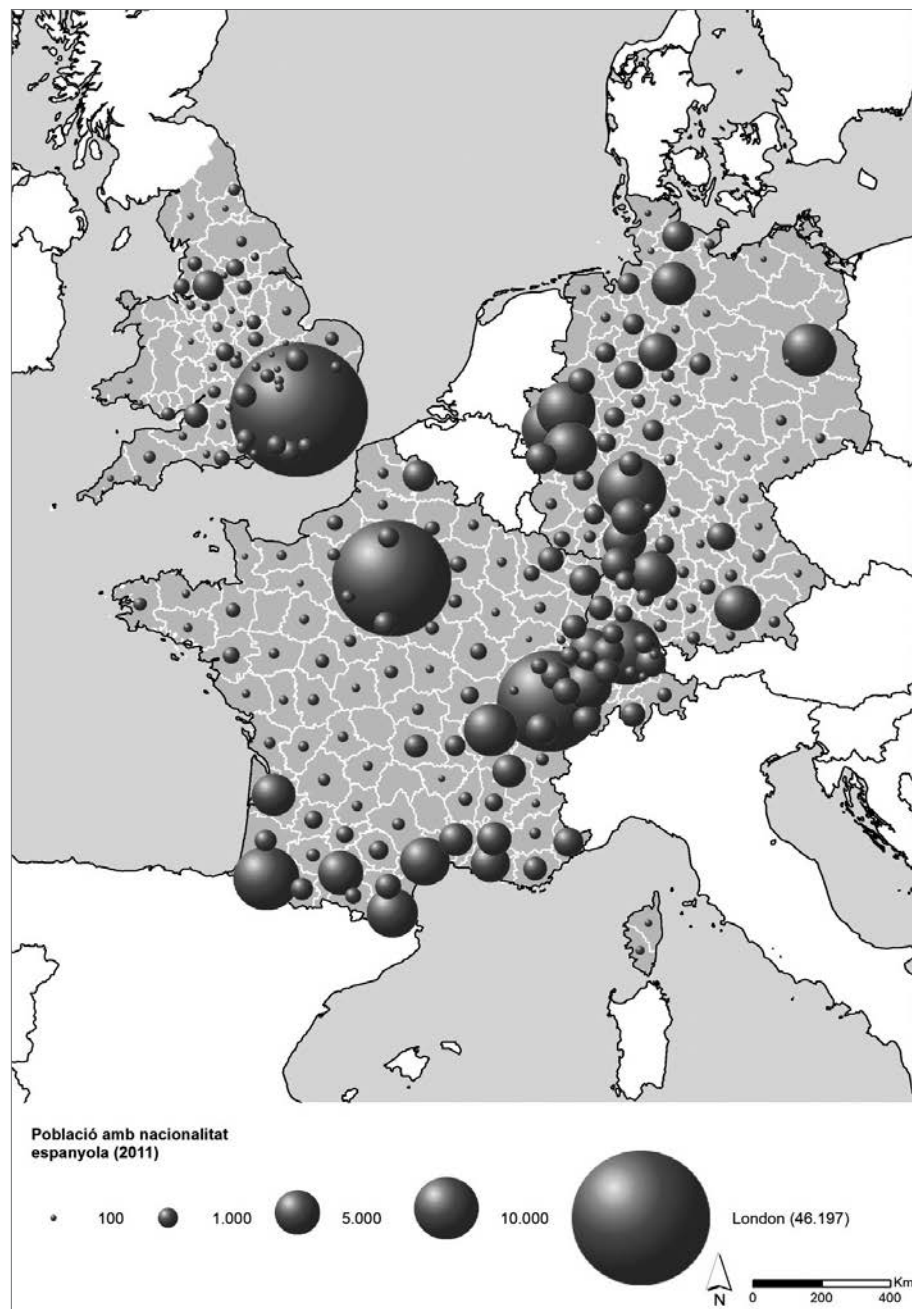
GRÀFIC 6.1. Comparació del nombre de regions i el volum d'espanyols censats. 2011.
Percentatge

Font: Elaboració pròpia a partir dels censos respectius

Aquesta distribució territorial és la que reflecteix la figura 6.1. Com es pot observar la majoria dels emigrants espanyols censats s'han instal·lat en l'espai tradicionalment associat a l'àrea descrita pel geògraf francès Roger Brunet com a dorsal europea o, més col·loquialment, com a *blue banana*. Una àrea caracteritzada pel seu elevat grau d'urbanització, activitat econòmica i capital econòmic i social. En canvi, els espais més perifèrics, com, per exemple, els corresponents a l'antiga República Democràtica Alemanya, el vessant atlàntic i la zona central francesa o Gal·les, tenen una presència extremadament limitada d'espanyols.

FIGURA 6.1. Distribució dels espanyols censats en les diverses àrees urbanes. 2011

Font: Elaboració pròpia a partir dels censos respectius²⁵

25 Només s'hi representen les àrees amb més de 100 espanyols censats.

Podem apuntar que l'emigració espanyola es dirigeix amb més intensitat cap a aquesta dorsal europea. Ara bé, la presència de ciutadans espanyols tampoc no es distribueix de manera homogènia per totes les regions d'aquesta àrea, sinó que es focalitza en una sèrie de regions. D'aquesta manera, podem observar una distribució policèntrica, en la qual sobresurten algunes àrees metropolitanes per la forta presència d'espanyols censats. És, molt especialment, el cas de les àrees de Londres, París, Ginebra, el Ruhr o Hamburg. Una concentració clarament superior a la que correspondria en cas d'una distribució que respectés estrictament les xarxes urbanes d'aquestes àrees.

Aquest fet reforça la idea general d'una emigració espanyola caracteritzada per motius bàsicament socioeconòmics. L'emigració es dirigeix cap a les ciutats que presenten més dinamisme urbà i econòmic i on, per tant, es tenen unes expectatives econòmiques, socials o d'enriquiment i formació personal millors. En aquest sentit, un dels màxims exemples de concentració d'espanyols en una ciutat és Londres.

L'àrea metropolitana londinenca tenia censats l'any 2011 un total de 46.197 espanyols. Deu anys abans, aquesta xifra era de 30.210 persones. És a dir, en una dècada el total d'espanyols censats ha augmentat en quasi 16.000 persones, cosa que representa més del 50% d'augment. Aquest fort augment de la població espanyola concentrada a la capital del Regne Unit no es repeteix en cap altra ciutat de l'àrea analitzada. Queda clar, doncs, que Londres exerceix per a l'emigració espanyola una important atracció. Una atracció excepcional que no podem vincular amb el pes que Londres té dins de la distribució de la població del Regne Unit, ni en la tradició d'implantació de població espanyola en l'àrea. En conseqüència seran desplaçaments que es justificaran per altres aspectes, més relacionats amb la imatge i l'atractiu que una ciutat pot tenir per atreure nous habitants (Paül i Agustí, 2013). Uns atractius relacionats amb el dinamisme de la ciutat, la imatge projectada i, en certa mesura, la possibilitat d'aprenentatge de la llengua anglesa. Tots aquests són uns aspectes que no entrarem a analitzar, ja que han estat objecte d'estudi en altres capítols d'aquest llibre.

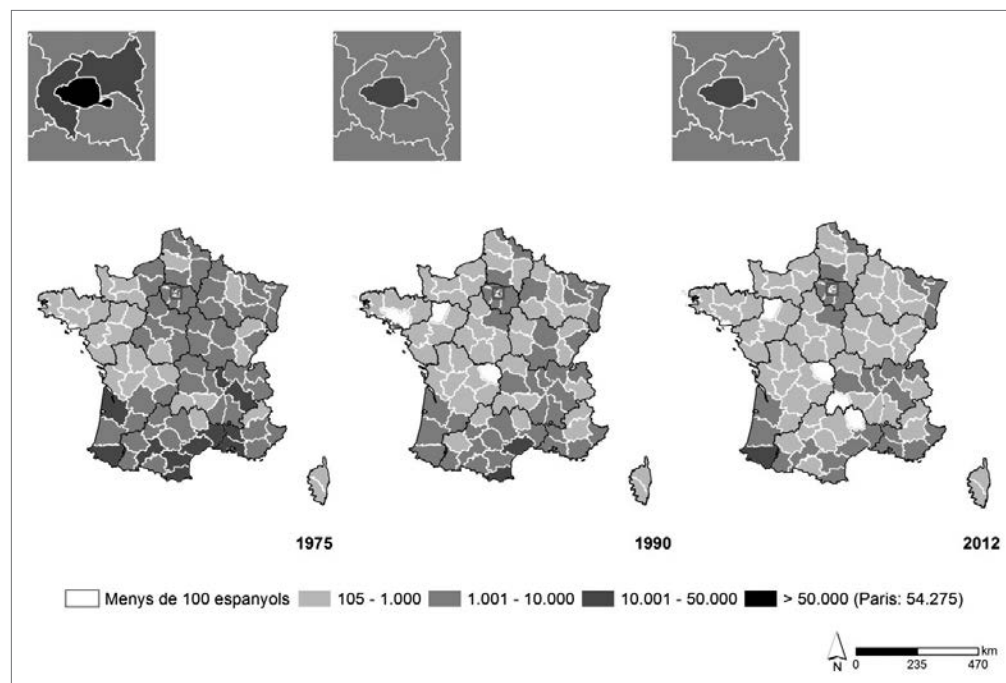
A Anglaterra i Gal·les, a part de Londres, trobem alguns casos específics de concentració de població espanyola com poden ser les regions de Cambridge (1.454 espanyols) i d'Oxford (1.357 espanyols), tercera i quarta àrees amb més censats a Anglaterra, per bé que a gran distància de la primera, Londres, i per darrere de Manchester (2.446 espanyols). Una xifra que podem relacionar amb la proximitat amb Londres, però també amb la presència de les dues reconegudes universitats capaces d'exercir una atracció que va més enllà de les seves fronteres i que ajudaria a incentivar alguns dels desplaçaments. No obstant això, amb les dades disponibles, no resulta possible entrar a valorar aquests factors, però sí apuntar la variabilitat de casuístiques que porten a migrar a un destí determinat.

En canvi, un aspecte que sí que sobresurt de les diverses dades disponibles és la presència d'espanyols censats en dues àrees allunyades d'aquesta dorsal europea: el sud de França i Berlín. La presència més visible és la que es dona al sud de França: cinc dels deu departaments francesos amb més població censada espanyola es troben en aquesta àrea. Si comptabilitzéssim els cinc departaments francesos fronterers amb Es-

panya²⁶ com una unitat trobaríem 23.766 espanyols censats. Una xifra que augmentaria a 37.758 espanyols si hi incloguéssim àrees com Bordeus o Montpeller²⁷ i que situaria aquesta zona com la segona àrea amb més presència d'espanyols, només per darrere de Londres.

No obstant això, la forta presència d'espanyols censats al sud de França obeeix a una presència de caràcter més històric. Com es pot observar en la figura 6.2, aquestes àrees han tingut al llarg de les darreres èpoques una presència molt destacada d'emigrants espanyols. La proximitat amb la frontera sembla trobar-se en la base d'aquesta situació. Ara bé, les dades indiquen que el volum dels espanyols censats en aquesta àrea està en un fort procés de disminució.

FIGURA 6.2. Evolució històrica de la presència d'espanyols a França. 1975-2012

Font: Elaboració pròpia a partir dels censos respectius

Aquesta tradicional presència espanyola al sud de França també es podria explicar, almenys parcialment, per una qualitat millor dels registres censals. Com indiquen alguns autors, en el cas dels immigrants, com més temps portin instal·lats en un país, més precisió

26 Aquests departaments són els dels Pirineus Atlàntics, els Alts Pirineus, l'Alta Garona, Arieja i els Pirineus Orientals.

27 Als departaments anteriors hi hem afegit l'Aude, l'Erau, les Landes, la Gironda i Gers.

tindran els registres disponibles (Romero Valiente i Hidalgo-Capitán, 2014: 377). Aquesta situació es tradueix en un registre censal més ampli.

En el cas del sud de França estariem, per tant, davant d'una emigració amb un caràcter diferenciat, especialment per la seva antiguitat i tradició. Una emigració que s'allunyaria d'un caràcter únicament econòmic per entrar en altres casuístiques: població jubilada que ha treballat tota la vida a França, fills d'espanyols desplaçats a França i que hi han residit de manera ininterrompuda, persones que han obtingut la nacionalitat espanyola per efecte de la Llei de la memòria històrica, que atorga la nacionalitat a fills i néts d'exiliats, etc.

El cas de Berlín presenta, en canvi, una excepció rellevant al conjunt de dades cartografiades en la figura 6.1. És la regió analitzada amb una concentració més alta de població en comparació de les regions que l'envolten. Berlín és la vuitena àrea dels països analitzats amb més presència d'espanyols censats (7.113 espanyols), i això la transforma en la tercera àrea alemanya amb més presència espanyola (6,3% dels espanyols censats al país). Ara bé, es tracta d'una presència molt focalitzada en la capital.

Així, en les altres aglomeracions urbanes analitzades, les àrees més properes també acullen un nombre important d'espanyols. A manera d'exemple, en l'entorn més immediat de Londres o París resideixen uns 20.000 espanyols. Fins i tot trobem aquesta difusió de la població espanyola en el cas d'àrees metropolitanes transfrontereres; podem localitzar al costat francès de la frontera amb Ginebra 2.000 espanyols que hi resideixen. En canvi, en les cinc regions de l'entorn de Berlín únicament hi ha censats 359 espanyols (el 0,3% dels espanyols censats a Alemanya).

Així mateix, hem de destacar que en el cas de Berlín no hi ha hagut un increment destacable de població en els darrers anys. Mentre que el nombre d'espanyols censats a Alemanya entre 2006 i 2014, segons dades del registre central d'estrangers de DESTATIS, augmentava en 38.000 persones (un increment d'un 35%), a Berlín ho feia en poc més de 800 persones (13%). En conseqüència, podem considerar que la població actualment instal·lada a la capital alemanya és bastant estàtica i que la població resident en aquesta ciutat obeeix a unes lògiques diferents de les que es produeixen a la dorsal europea.

6.6. Conclusions

Com es pot observar a partir de les diverses dades cartografiades al llarg de l'article, la població espanyola censada a França, Suïssa, Alemanya, i Anglaterra i Gal·les tendeix a concentrar-se en uns pocs punts dels respectius països. Aquests punts coincideixen, majoritàriament, amb les àrees més dinàmiques dels quatre països analitzats. Ara bé, en aquestes àrees, la concentració de la població censada espanyola representa un percentatge clarament superior al dels habitants dels països mateixos.

És més, dins d'aquestes grans àrees, la població espanyola analitzada tendeix a focalitzar-se en els espais centrals. Uns espais centrals que coincideixen, majoritàriament, amb grans ciutats. El fet que en només 14 regions hi habiti més del 50% de la població espanyo-

la censada i que a les àrees metropolitanes de Londres, París i Ginebra es concentrin més del 27% dels espanyols censats en el conjunt dels quatre països analitzats resulta clarament il·lustratiu d'una emigració espanyola extremadament concentrada i bàsicament urbana.

Com a conseqüència d'aquesta distribució, una primera conclusió que podem extreure és que la idea àmpliament difosa aquests darrers temps, especialment en els mitjans de comunicació, que apunta una emigració "cap a Anglaterra" o "cap a Alemanya" no s'ajusta a les dades censals. De fet, hi ha un bon nombre de regions, especialment a Alemanya i Anglaterra, on hi ha menys de cent espanyols censats. En aquests casos es fa difícil parlar d'una emigració massiva d'espanyols cap a aquests destins.

D'acord amb les dades obtingudes, l'emigració espanyola té com a destí, majoritàriament, els principals espais urbans dels països analitzats. Per tant, resulta molt més ajustat a les dades disponibles parlar d'una emigració cap a Londres, cap a París o cap a Frankfurt que no pas cap als diversos països. La cartografia utilitzada tot al llarg d'aquest article així ho assenyala clarament. Queda clar, doncs, que l'anàlisi de la migració espanyola en una clau regional ofereix una lectura molt més matisada del fenomen que no pas la lectura tradicional associada a dades obtingudes a escala de país.

La preferència per grans àrees metropolitanes de l'emigració espanyola és, per tant, un fet. En aquest sentit les dades reforcen el paper de les ciutats i especialment de les grans aglomeracions com a espais d'oportunitat. La presència històrica d'espanyols en aquestes regions, que podria crear un cert efecte crida per facilitar la implantació de nous emigrants, no sembla excessivament rellevant. Els casos francès i berlinès, comentats en el text, apunten que no hi ha una relació directa entre la presència d'espanyols en el passat i la instal·lació recent de nous emigrants.

Per tant, tot sembla indicar que l'emigració espanyola es mouria cap a dos grans destins. D'una banda, les grans ciutats, especialment aquelles implantades en la dorsal europea que concentren un gruix important de l'activitat econòmica, cultural i social de l'àrea. I en segon lloc, tot reforçant la tendència anterior, trobaríem una tendència especialment rellevant vers certes regions amb un conjunt de factors que anirien més enllà de l'aspecte purament econòmic i en què entrarien en joc altres aspectes més lligats amb la imatge i el dinamisme de la ciutat mateixa (cas molt especialment de Londres) o relacionats amb la presència d'institucions rellevants. Fora d'aquestes àrees, els volums de població espanyola censada no permeten parlar d'una presència important de població emigrada, per la qual cosa cal pensar que els moviments de població en aquests espais obeeixen a casuístiques particulars, més difícils de detectar.

Les dades presentades en aquest article concorden amb les que apunten altres articles d'aquest volum, i mostren una emigració espanyola que s'allunya de la motivació purament econòmica i que presenta una àmplia variabilitat en l'àmbit territorial. Una demostració de la importància d'un canvi d'escala en l'estudi i anàlisi de l'emigració espanyola.

6.7. Bibliografia

CABRÉ, A. i DOMINGO, A. (2014). *L'emigració des de Catalunya: aspectes demogràfics i prospectius*. Barcelona: CIDOB.

ELLIS, M.; WRIGHT, R. i PARKS, V. (2006). "The Immigrant Household and Spatial Assimilation: Partnership, Nativity, and Neighborhood Location". A: *Urban Geography*, vol. 27, núm. 1, p. 1-19.

GIL, A. i FERNÁNDEZ, M. J. (2015). "Los discursos sobre la emigración española en perspectiva comparada. Principios del siglo XX - principios del siglo XXI". A: *Documentos de trabajo del Instituto de Estudios Latinoamericanos*, núm. 73.

HERRERA, M. J. (2014). "Migración cualificada de trabajadores de España al extranjero" A: *Anuario de la inmigración en España*. Barcelona: CIDOB, p. 89-108.

MCILWAINE, C.; COCK J. C. i LINNEKER, B. (2011). *No longer invisible: the Latin American community in London*. Londres: Queen Mary, University of London - Latin American Women's Rights Service - Trust for London.

PAÛL, D. (2013). "Las políticas culturales y sus repercusiones en la imagen de la ciudad". A: *Scripta Nova. Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*, vol. XVII, núm. 432. Disponible en línea a: <<http://www.ub.es/geocrit/sn/sn-432.htm>>.

RODRÍGUEZ, M. J.; ROMERO-VALIENTE, J. M. i HIDALGO-CAPITÁN, A. L. (2016). "Los exiliados económicos. La nueva emigración española a México (2008-2014)". A: *Scripta Nova. Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*, vol. XX, núm. 531. Disponible en línea a: <<http://www.ub.es/geocrit/sn/sn-531.pdf>>.

ROMERO-VALIENTE, J. M. i HIDALGO-CAPITÁN, A. L. (2014). "El subregistro consular: magnitudes y efectos en las estadísticas de emigración española". A: *OBETS. Revista de Ciencias Sociales*, vol. 9, núm. 2, p. 377-407.

RUBIO, C. (2013). "Londres, tierra prometida. La emigración de jóvenes titulados universitarios catalanes a Londres". A: *Perifèria*, vol. 18, núm. 2, p. 158-174.

SILVESTRE, J. i REHER, D. S. (2014). "The Internal Migration of Immigrants: Differences between One-Time and Multiple Movers in Spain". A: *Population, Space and Place*, vol. 20, p. 50-65.

TAMMARU, T. i KONTULY, T. (2010). "Selectivity and destinations of ethnic minorities leaving the main gateway cities of Estonia". A: *Population, Space and Place*, vol. 17, núm. 5, p. 674-688.